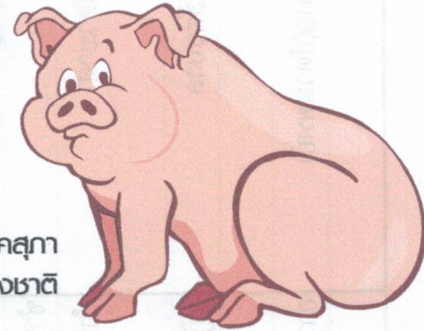
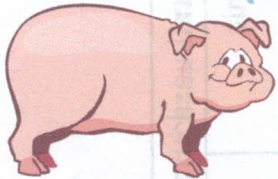

โรคอหิวาต์แอฟริกาในสุกร (African Swine Fever, ASF)

นายสัตวแพทย์จูปณัฐ สงกสุภา
กลุ่มไวรัสวิทยา สถาบันสุขภาพสัตว์แห่งชาติ

จาก รายงานขององค์การโรคระบาดสัตว์โลก (World Organization for Animal Health, OIE) เมื่อวันที่ 3 สิงหาคม พ.ศ. 2561 พบการระบาดของโรคอหิวาต์แอฟริกาในสุกร (African Swine Fever, ASF) เป็นครั้งแรกในสาธารณรัฐประชาชนจีน ณ เมืองเสียนหยาง มณฑลเหลียวหนิง พบมีสุกรป่วยตายเฉียบพลัน 47 ตัว จากสุกรทั้งหมด 8,116 ตัว ถึงแม้โรคนี้อาจไม่ใช่โรคอุบัติใหม่ เนื่องจากมีการรายงานพบโรคตั้งแต่คริสต์ศักราช 1960 โรคนี้อาจเป็นโรคประจำถิ่นในภูมิภาคซาราซาของทวีปแอฟริกา ประเทศชาติเนียบของทวีปยุโรป ต่อมาพบการระบาดของโรคในประเทศจอร์เจีย ประเทศอาเซอร์ไบจาน ประเทศอาร์เมเนีย สหพันธรัฐรัสเซีย

โรคนี้อาจเป็นโรคสัตว์แปลกถิ่นสำหรับประเทศไทยรวมถึงประเทศในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ถึงแม้ว่าโรคนี้อาจไม่ใช่โรคติดต่อระหว่างสัตว์และคน แต่ก็ถือว่าเป็นโรคที่ส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจและอุตสาหกรรมการเลี้ยงสุกร เนื่องจากหากมีการระบาดของโรคนี้อันในประเทศแล้วจะกำจัดโรคได้ยาก เพราะในปัจจุบันนี้ยังไม่มีวัคซีนในการป้องกันโรค

ในขณะที่เชื้อไวรัสที่ก่อโรค มีความทนทานในสิ่งแวดล้อมสูง สุกรที่หายป่วยแล้วจะเป็นพาหะของโรคได้ตลอดชีวิตและยิ่งกว่านั้นโรคนี้อาจเป็นโรคที่มีความรุนแรงมาก โดยทำให้สุกรมีอัตราป่วยตายเกือบ 100 เปอร์เซ็นต์ สุกรที่ป่วยจะแสดงอาการคล้ายคลึงกับโรคอหิวาต์สุกรและพอร์อาร์เอส คือ มีไข้สูง เบื่ออาหาร ท้องเสีย และแท้งในแม่สุกร

สาเหตุของโรค

เกิดจากเชื้อไวรัสอหิวาต์แอฟริกาในสุกร (ASFV) เป็น double-stranded DNA ที่มีเปลือกหุ้ม จัดอยู่ในวงศ์ *Asfarviridae* สกุล *Asfivirus* เชื้อไวรัสชนิดนี้มี 1 serotype แบ่งเป็น 8 serogroup ด้วยวิธี Hemadsorption inhibition assay (HAI) และยังสามารถจัดแบ่งเป็น genotype จาก p72 nucleotide sequence (B646L gene) ได้ถึง 24 genotypes เชื้อไวรัสมีเป้าหมายหลักคือ เม็ดเลือดขาวชนิด โมโนไซต์ และแมคโครฟาจ เชื้อมีความทนทานสูงในสิ่งแวดล้อม ในเลือด สารคัดหลั่ง เนื้อสุกร ซากและผลิตภัณฑ์จากสุกร เช่น เนื้อรมควัน ไส้หมักเกลือ ได้เป็นระยะเวลาาน

การอยู่รอดของเชื้อไวรัสในสภาวะต่างๆ

ในเลือด (4°C) นาน 540 วัน อุจจาระ (25°C) นาน 11 วัน คอกเลี้ยงสุกรที่ปนเปื้อนเชื้อ นาน 105 วัน แสม ซาลามี เนื้อหมักเกลือ นาน 120-180 วัน เนื้อสุกร (4°C) นาน 150 วัน เนื้อสุกรแช่แข็ง นาน 1,000 วัน

✓ การติดต่อ

โรคนี้นี้ไม่ใช่โรคติดต่อระหว่างคนและสัตว์ แต่จำเพาะในสัตว์ตระกูลสุกรทุกชนิด สุกรบ้าน (*Sus domestica*) จะมีความไวรับต่อโรคมก ชณะที่สุกรป่าเมื่อติดเชื้อไวรัสในกระแสเลือดอาจไม่แสดงอาการ และเป็นพาหะนำโรคที่สำคัญ สุกรที่ติดเชื้อโดยตรงจากการสัมผัสกับสุกรป่วย หรือสุกรที่เป็นพาหะ ผ่านทางการกิน สัมผัสเลือด สารคัดหลั่ง หรือผ่านสิ่งไม่มีชีวิตที่เป็นตัวกลางในการแพร่เชื้อ เช่น เศษอาหารที่ปนเปื้อนเชื้อไวรัส โรงเรือน ยานพาหนะ เครื่องมือเครื่องใช้ เข็ม ฉีดยา เป็นต้น ส่วนพาหะนำโรคทางชีวภาพ (biological vector) ที่สำคัญของโรคนี้นี้คือเห็บอ่อน โดยเฉพาะอย่างยิ่งเห็บ *Ornithodoros spp.* (เห็บในสุกรป่ายุโรป *Ornithodoros erraticus* และเห็บในสุกร ป่าแอฟริกา *Ornithodoros moubata*) ไวรัสสามารถเพิ่มจำนวนในเห็บอ่อนได้ ทั้งวิธี transstadial, transovarial และ sexual transmission ถึงแม้ว่าประเทศไทยจะไม่มีเห็บ *Ornithodoros spp.* ที่เป็นพาหะนำโรคทางชีวภาพของโรคนี้นี้ แต่มีแมลงชนิดอื่น เช่น แมลงวันคอก (*Stomoxys calcitrans*), เหาสุกร (*Haematopinus suis*) ที่อาจสามารถนำพาโรคนี้นี้ได้

ระยะฟักตัวและอาการทางคลินิก

การติดเชื้อมตามธรรมชาติ มีระยะฟักตัวประมาณ 5-15 วัน หลังจากสัมผัสสุกรป่วย และน้อยกว่า 5 วันหลังจากติดเชื้อมานเห็บกัด ทั้งนี้ความรุนแรงของโรคนี้นี้ขึ้นกับแต่ละสายพันธุ์ของเชื้อ

อาการป่วย

สุกรมักมีไข้สูงมากกว่า 40°C ไม่กินอาหาร นอนนิ่ง ไม่มีแรง พบผื่นแดงและจำเลือดทั่วผิวหนังบริเวณปลายหู จมูก ขา ออกและท้อง รวมถึงอวัยวะภายใน (hemorrhagic fever) อาจพบอาการอาเจียน ท้องเสียมีเลือดปน และแท้งในแม่สุกร อัตราการตายสูงมากกว่า 95% มักตายภายใน 2-3 วันหลังแสดงอาการทางคลินิก

รอยโรคทางพยาธิวิทยา

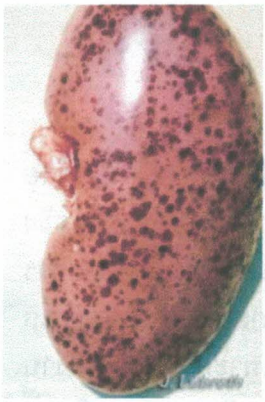
อาจพบจุดเลือดออกทั่วไปตามผิวหนังและอวัยวะภายใน ปื้นเลือดออกบริเวณผิวหนัง (รูปที่1) ปื้นเลือดออกบริเวณปลายใบหู (รูปที่2) พบจุดเลือดออกที่ไต (รูปที่3) ต่อมน้ำเหลืองชั่วคราวอักเสบและมีเลือดออก (รูปที่4) ต่อมน้ำเหลืองโตและมีเลือดออก (รูปที่5) ม้ามโตและมีเลือดคั่ง (รูปที่6) นอกจากนี้อาจพบอาการท้องเสียปนเลือด (รูปที่7) และอาการแท้ง (รูปที่8)

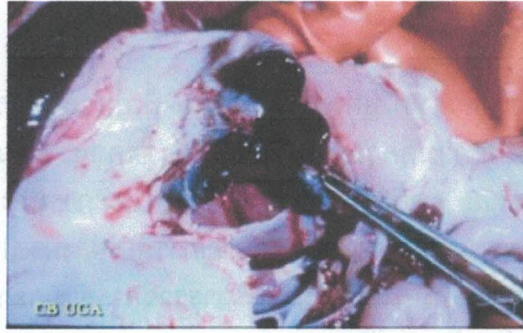
รูปที่1 ปื้นเลือดออกบริเวณผิวหนัง

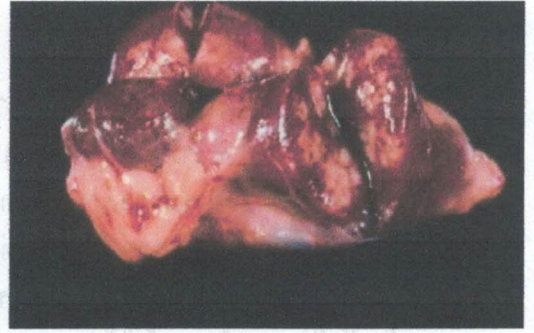
รูปที่2 ปื้นเลือดออกบริเวณปลายหู

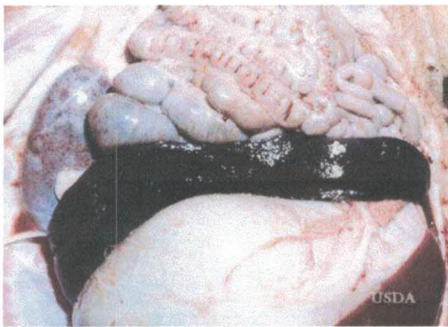
รูปที่3 จุดเลือดออกที่ไต

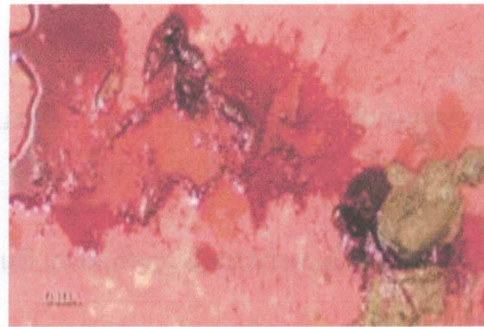
รูปที่4 ต่อม้ำเหลืองข้างลำไส้โตและมีเลือดออก

รูปที่5 ต่อม้ำเหลืองโตและมีเลือดออก

รูปที่6 ม้ามโต

รูปที่7 ท้องเสียปนเลือด

รูปที่8 อาการแท้ง

ที่มา : USDA APHIS, OIE และ FAO

การตรวจวินิจฉัยทางห้องปฏิบัติการ

ทางสถาบันสุขภาพสัตว์แห่งชาติและศูนย์วิจัยและพัฒนาการสัตวแพทย์ มีความพร้อมในการตรวจหาชิ้นส่วนสารพันธุกรรมของไวรัสด้วยวิธี Real-time PCR โดยให้เก็บตัวอย่างส่งตรวจดังนี้ เจาะเลือดจากสุกรป่วย ใส่สารป้องกันการแข็งตัวของเลือด (EDTA) เก็บบอวี่วะหรือชิ้นส่วนของต่อม้ำเหลือง ทอนซิล ม้าม รักษาสภาพที่อุณหภูมิ 4°C และส่งตรวจทันที

การควบคุม และป้องกันโรค

ในปัจจุบันยังไม่วัคซีนป้องกันโรคคอตีบแอฟริกาในสุกร มาตรการป้องกันและควบคุมโรค รวมถึงระบอดวิทยา จึงเป็นเครื่องมือที่นำมาใช้ทั้งการเฝ้าระวังไม่ให้โรคเข้าประเทศ กรมปศุสัตว์ได้จัดเตรียมมาตรการฉุกเฉินเพื่อ

ป้องกันและเฝ้าระวังโรคคอตีบแอฟริกาในสุกร โดยเพิ่มความเข้มงวดมาตรการควบคุมการเคลื่อนย้ายสุกรและซากชะลอการนำเข้าสุกรที่มีชีวิตและผลิตภัณฑ์จากสุกรจากประเทศที่มีการระบาดของโรค มีการเตรียมความพร้อมทางห้องปฏิบัติการ เครื่องมือ และบุคลากรให้มีความชำนาญในการตรวจวินิจฉัยโรค เตรียมความพร้อมเฝ้าระวังเชิงรุกเฝ้าระวังทางอากาศ สุ่มเก็บตัวอย่างส่งตรวจโรคทางห้องปฏิบัติการ ส่งเสริมความรู้และความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับโรคประชาสัมพันธ์และให้ความรู้แก่เกษตรกร สัตวแพทย์ประชาชนและเจ้าหน้าที่ รวมถึงระบบความปลอดภัยทางชีวภาพ การทำความสะอาดและพ่นน้ำยาฆ่าเชื้อ เนื่องจากโรคนี้สร้างผลกระทบอย่างรุนแรงต่อเศรษฐกิจและอุตสาหกรรมการเลี้ยงสุกร